

Materiały

Jadwiga Pazdan^{a)}, Maria-Anna Zachariasiewicz^{b)},
Maksymilian Pazdan^{c)}, Marek Świerczyński^{d)},
Maciej Zachariasiewicz^{e)}, Witold Kurowski^{f)},
Krzysztof Pacuła^{g)}

Uwagi o uregulowaniach rozporządzenia Rzym II i ich stosowaniu na tle doświadczeń polskiej judykatury

Abstract: Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the law applicable to non-contractual obligations (the Rome II Regulation) defines the conflict-of-law rules applicable to non-contractual obligations in civil and commercial matters. It has been in force since 11 January 2009.

Article 30 of the Regulation foresees an evaluation report on its application. The European Commission already asked the Polish Ministry of Justice for an input via a Questionnaire issued in 2012 (see M. Pazdan, M. Jagielska, W. Kurowski, M. Świerczyński, M.-A. Zachariasiewicz, M. Zachariasiewicz, Ł. Żarnowiec: *Materials: The Response to Commission's Questionnaire to the Member States Regarding the Application of the Regulation 864/2007 on the Law*. „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2013, vol. 12, p. 165—197). At that stage — it was not yet possible to present a developed picture of our courts' approach to the Regulation as no extensive case-law was available in Poland.

With the new Questionnaire dated June 2015 the Commission-Directorate A: Civil Justice asked the Polish Ministry of Justice for new information and insights on the application of the Rome II Regulation in Poland that have been gathered in the meantime.

^{a)} Dr hab., prof. UKSW, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

^{b)} Dr hab., Uniwersytet Śląski w Katowicach.

^{c)} Prof. dr hab., Uniwersytet Śląski w Katowicach, Akademia Leona Koźmińskiego.

^{d)} Dr hab., prof. UKSW, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

^{e)} Dr, Akademia Leona Koźmińskiego.

^{f)} Dr, Uniwersytet Śląski w Katowicach.

^{g)} Mgr, Uniwersytet Śląski w Katowicach.

Similarly to the original response to the Commission's Questionnaire, this supplement was prepared jointly, by a group of authors under a lead of professor Maksymilian Pazdan. The supplement constituted the basis for the reply given to the Commission by the Polish Codification Committee on behalf of the Polish government.

Since the preparation of the original response time has passed and experience has accrued. Accordingly, a number of issues concerning the application of the Regulation have surfaced. The new opinion brings additional information on Polish case law to the attention of the Commission. The authors are of the view that the reason why the Regulation has been finally noticed by Polish courts may be the reference to this act included in Art. 33 of Polish Private International Law.

Jurisprudential analysis presented in this supplement indicates that Polish courts face many difficulties when applying the Rome II Regulation. These concern, among others, the scope of the Regulation itself, as well as of its particular provisions, the demarcation of the Regulation and the Hague Convention of 1971, the interpretation of the criterion of a „manifestly closer connection” and the criterion of a „close connection of a tort with an earlier contract”, the determination of the place of damage and admissibility of the application of Arts. 16 and 17 of the Rome II Regulation. Unfortunately there are cases when the Regulation was ignored by Polish courts.

The authors of the supplement propose a number of possible amendments to the Regulation, including changes to conflict rules for traffic accidents, the protection of privacy and other personal rights, intellectual property, unfair competition and the protection of third party rights.

Keywords: Rome II Regulation, non-contractual obligations, consultations regarding the practical application, Commission's Questionnaire

Część I. Kwestie ogólne

1. Uwagi wstępne

Przygotowaną przez nasz zespół (w nieco większym składzie) odpowiedź na ankietę skierowaną do państw członkowskich Unii, dotyczącą stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 864/2007 z dnia 11 lipca 2007 r. o prawie właściwym dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II) [dalej: rozporządzenie Rzym II]¹, ogłosiliśmy w tomie 12 (2013) „Problemów Prawa Prywatnego Międzynarodowego”². W publikacji tej odnotowaliśmy też pytania zamieszczone w ankiecie. Nie powtarzamy ich w tym opracowaniu.

¹ Dz.Urz. UE L 199 z 31 lipca 2007 r., s. 40—49.

² M. Pazdan, M. Jagielska, W. Kurowski, M. Świerczyński, M.-A. Zachariasiewicz, M. Zachariasiewicz, Ł. Żarnowiec: *W odpowiedzi na ankietę skierowaną do państw członkowskich Unii, dotyczącą stosowania Rozporządzenia nr 864/2007 o prawie właściwym dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II)*. W: „Problemy Prawa Pry-

Ostatnio Komisja Europejska powróciła do prac nad oceną stosowania rozporządzenia i zażądała uzupełnienia poprzedniej odpowiedzi na ankietę. W uzupełnieniu odpowiedzi stało się możliwe uwzględnienie orzeczeń polskiej judykatury i dorobku naszej doktryny. Ten ostatni został znacznie wzbogacony na przestrzeni niespełna trzech lat³.

Oceny rozporządzenia Rzym II są nadal pozytywne. Rozporządzenie zostało też zauważone przez sądy. Przyczyniła się do tego zapewne informacja o rozporządzeniu zamieszczona w art. 33 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. — Prawo prywatne międzynarodowe [dalej: p.p.m.]⁴. Zdarza się

watnego Międzynarodowego” [dalej: PPPM] T. 12. Red. M. Pazdan. Katowice 2013, s. 165—198.

³ A. Nowicka: *Prawo właściwe dla zobowiązań wynikających z czynów niedozwolonych w świetle przepisów rozporządzenia nr 864/2007*. W: *Prawo własności intelektualnej wczoraj, dziś i jutro*. Red. J. Barta, A. Matlak. „Prace Instytutu Prawa Własności Intelektualnej UJ”. Z. 100. Kraków 2007, s. 312 i nast.; M. Świerczyński: *Prawo właściwe dla zobowiązań deliktowych według rozporządzenia Rzym II*. „Edukacja Prawnicza” 2008, nr 3, s. 17 i nast.; Idem: *Delikty „elektroniczne” w świetle rozporządzenia Rzym II*. PPPM 2008, T. 3, s. 91 i nast.; K. Ludwichowska: *Problematyka kolizyjna roszczeń odszkodowawczych poszkodowanego w wypadku samochodowym*. PPPM 2008, T. 3, s. 132—134; Eadem: *Prawo właściwe dla roszczenia poszkodowanego w wypadku samochodowym do ubezpieczyciela OC sprawcy szkody*. W: „Studia Ubezpieczeniowe”. Red. J. Handschke. Poznań 2009, s. 347—354; J. Pazdan: *Rozporządzenie Rzym II — nowe wspólnotowe unormowanie właściwości prawa dla zobowiązań pozaumownych*. PPPM 2009, T. 4, s. 13 i nast.; M. Czepelak: *Wybór prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych w rozporządzeniu rzymskim II*. „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2009, z. 2, s. 513 i nast.; Idem: *Międzynarodowe prawo zobowiązań Unii Europejskiej*. Warszawa 2012; A. Całus: *Znaczenie rozporządzenia Rzym II dla unifikacji prawa właściwego dla czynów niedozwolonych w państwach członkowskich Unii Europejskiej*. W: *Czyny niedozwolone w prawie polskim i w prawie porównawczym*. Red. M. Nestorowicz. Warszawa 2012; M. Świerczyński: *Naruszenie prawa własności intelektualnej w prawie prywatnym międzynarodowym*. Warszawa 2013; M. Wałachowska: *Prawo właściwe dla roszczeń odszkodowawczych osób pośrednio poszkodowanych*. W: *Współczesne wyzwania prawa prywatnego międzynarodowego*. Red. J. Poczobut. Warszawa 2013, s. 321—338; I. Nestoruk: *Effects doctrine a la européenne — rozważania na tle art. 6 ust. 3 rozporządzenia Rzym II*. W: *Znad granicy ponad granicami. Księga dedykowana profesorowi Dieterowi Martiny*. Red. M. Krzymuski, M. Margoński. Warszawa 2014, s. 215 i nast.; M. Jagielska: *Prawo właściwe dla wypadków drogowych — rozporządzenie Rzym II a konwencja haska o prawie właściwym dla wypadków drogowych*. W: *Rozprawy z prawa prywatnego oraz notarialnego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Maksymilianowi Pazdanowi*. Red. A. Dańko-Roesler, A. Oleszko, R. Pastuszko. Warszawa 2014, s. 135—141; K. Pacuła: *Granice swobody wyboru prawa dla zobowiązań pozaumownych na tle rozporządzenia Rzym II*. W: *Autonomia woli w prawie prywatnym międzynarodowym i arbitrażu*. Red. M. Gajda. Katowice 2015, s. 23—43; W. Klyta, J. Pazdan, M. Pazdan, M. Świerczyński, L. Żarnowiec: *Zobowiązania pozaumowne*. W: „System Prawa Prywatnego”. T. 20 B: *Prawo prywatne międzynarodowe*. Red. M. Pazdan. Warszawa 2015, s. 725—912 i literatura tam powołana.

⁴ Dz.U. nr 80, poz. 432.

jednak, że przepisowi temu sądy przypisują zbyt duże znaczenie. Bywa on bowiem powoływany w opisie podstawy prawnej rozstrzygnięcia łącznie z odpowiednim przepisem rozporządzenia⁵. Niekiedy towarzyszy temu trafne spostrzeżenie, że i bez art. 33 p.p.m. rozporządzenie znalazłoby zastosowanie⁶.

Zdarzyło się, że sądy stosowały rozporządzenie nawet w odniesieniu do zdarzeń sprzed daty rozpoczęcia jego stosowania⁷ lub wskazywały na istnienie rozporządzenia Rzym II i odwoływały się do jego norm nawet wtedy, gdy prawo właściwe określać należało (co zresztą sądy czyniły) na podstawie starszych przepisów.

Badania judykatury wskazują, że sądy polskie przy poszukiwaniu i stosowaniu prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych napotykały na liczne trudności. Pojawiły się one przy:

- a) ustalaniu zasięgu czasowego rozporządzenia;
- b) ustalaniu zakresu zastosowania poszczególnych norm kolizyjnych zamieszczonych w rozporządzeniu w celu ich rozgraniczenia (np. norm z art. 4 dotyczących deliktów i norm z art. 10 odnoszących się do podstawnego wzbogacenia)⁸;
- c) rozgraniczaniu zakresu zastosowania konwencji haskiej o prawie właściwym dla wypadków drogowych z dnia 4 maja 1971 r. [dalej: konwencja haska z 1971 r.]⁹ i rozporządzenia Rzym II¹⁰;

⁵ Tak wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 4 grudnia 2013 r., I ACa 690/13. LEGALIS nr 761075; wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 2 lipca 2014 r., I ACa 548/14. LEGALIS nr 1171995 (orzeczenia dostępne również w Internecie: orzeczenia.ms.gov.pl); wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 22 lutego 2013, II Ca 1367/12. Orzeczenie dostępne w Internecie: orzeczenia.ms.gov.pl.

⁶ Tak np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 4 grudnia 2013 r., I ACa 690/13, zob. przyp. 4.

⁷ Tak np. Sąd Okręgowy w Krakowie w wyroku z dnia 13 stycznia 2014 r., I C 1213/09, upomniany następnie przez Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z dnia 2 lutego 2014 r., I ACa 548/14, zob. przyp. 4.

⁸ Zob. np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 29 maja 2014 r., I ACa 212/14. LEGALIS nr 1241486 oraz postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 11 marca 2014 r., II Co 18/14. Orzeczenia dostępne w Internecie: orzeczenia.ms.gov.pl.

⁹ Dz.U. 2003, nr 63, poz. 585.

¹⁰ Tak np. wyrok Sądu Rejonowego w Strzelcach Opolskich z dnia 12 lutego 2013 r., I C 393/10; wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 7 lutego 2014 r., I ACa 660/12. LEGALIS nr 1213697; wyrok Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Krzyków z dnia 13 lutego 2014 r., I C 388/12 oraz wyrok Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy z dnia 11 sierpnia 2014 r., XV GC 1054/14. Orzeczenia dostępne również w Internecie: orzeczenia.ms.gov.pl. Jako przykład prawidłowego zastosowania przez sąd polski konwencji haskiej z 1971 r. można wskazać wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 28 lipca 2009 r., I ACa 341/09. LEX 580218.

- d) wykładni art. 4 ust. 3 rozporządzenia i konfrontacji dwóch kryteriów, które w przepisie tym się pojawiają: kryterium „znacznie silniejszego związku” czynu niedozwolonego z innym państwem niż państwo wskazane w art. 4 ust. 1 lub 2, użytego w zd. 1 art. 4 ust. 3, oraz kryterium „ściśłego związku czynu niedozwolonego z wcześniejszą umową”, które spotykamy w zd. 2 art. 4 ust. 3 rozporządzenia¹¹;
- e) ustalaniu miejsca szkody na tle art. 4, na przykład miejsce krzywdy niemajątkowej w związku ze szkodą na osobie lokalizowano w państwie, w którym poszkodowany ma miejsce zamieszkania i tam odczuwa skutki zdarzenia, np. wypadku;
- f) rozpatrywaniu dopuszczalności zastosowania art. 17 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 593/2008 z 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) [dalej: rozporządzenie Rzym I]¹² do potrącenia wierzytelności z umowy zawartej przed wejściem w życie tego rozporządzenia z wierzytelnością wynikającą z deliktu, który objęty jest zakresem zastosowania rozporządzenia Rzym II¹³;
- g) i w innych sytuacjach, o których będzie jeszcze mowa.

Pomijamy potknięcia sądów (zwłaszcza I instancji) wynikłe ze słabej znajomości prawa prywatnego międzynarodowego¹⁴. Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy jest usunięcie problematyki kolizyjnej z programów nauczania na niektórych wydziałach prawa w naszym kraju oraz jej niedocenianie w czasie aplikacji i egzaminów sędziowskich.

Ogólnie można stwierdzić, że sądy polskie, zgodnie z zasadami przyjętymi w polskiej tradycji prawnej, stosują prawo obce wskazane przez normy kolizyjne rozporządzenia Rzym II (lub poprzednio obowiązujące normy kolizyjne w zakresie zobowiązań pozaumownych) z urzędu. Konieczność zastosowania prawa obcego podnoszona jest niekiedy przez sąd odwoławczy, mimo braku stosownego zarzutu ze strony apelującego¹⁵.

¹¹ Tak np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 29 maja 2014 r., I ACa 212/14, zob. przyp. 7.

¹² Dz.Urz. UE L 177 z 4 lipca 2008 r.

¹³ Tak np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 29 maja 2014 r., I ACa 212/14, zob. przyp. 7.

¹⁴ Jako przykład można wskazać ustalenie przez Sąd Okręgowy w Warszawie jurysdykcji krajowej na podstawie przepisów art. 10 rozporządzenia Rzym II. Zob. postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 11 marca 2014 r., II Co 18/14. Orzeczenie dostępne w Internecie: orzeczenia.ms.gov.pl.

¹⁵ Tak np. Sąd Okręgowy we Wrocławiu w wyroku z dnia 22 lutego 2013 r., II Ca 1367/12, zob. przyp. 4. Na temat obowiązku stosowania prawa obcego por. np. P. Rodziejewicz: *Stwierdzenie treści oraz zastosowanie prawa obcego w sądowym postępowaniu cywilnym*. Warszawa 2015, s. 146 i nast.; K. Sznajder-Peroń: *Zasady ogólne stosowania prawa obcego. Stosowanie obcego prawa publicznego*. W: „System Prawa Prywatnego”.

2. Tendencje zarysowane w naszej judykaturze

Obecnie istnieje już dość bogate orzecznictwo polskich sądów powszechnych I i II instancji oraz nieliczne orzeczenia Sądu Najwyższego dotyczące stosowania rozporządzenia Rzym II. Oto wybrane przykłady zagadnień rozstrzyganych przez polskie sądy.

2.1. Zasięg czasowy rozporządzenia Rzym II

Przepis art. 32 rozporządzenia Rzym II stanowi, że stosuje się je od dnia 11 stycznia 2009 r. (z wyjątkiem art. 29 stosowanego od dnia 11 lipca 2008 r.). Jednocześnie, w myśl art. 31, rozporządzenie stosuje się „do zdarzeń powodujących szkodę, które wydarzyły się po jego wejściu w życie”. W rozporządzeniu nie wskazano wprost daty jego wejścia w życie. W związku z ogólną regułą ustanowioną w Traktacie weszło ono w życie dwudziestego dnia po jego ogłoszeniu, czyli w dniu 20 sierpnia 2007 r.¹⁶

Pojawia się więc pytanie o sytuację prawną zobowiązań pozaumownych powstałych w okresie od dnia 20 sierpnia 2007 r. do dnia 11 stycznia 2009 r. oraz o rolę obu wspomnianych przepisów rozporządzenia.

Odnosić w tym kontekście trzeba wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 17 listopada 2011 r. w sprawie C-412/10 *Deo Antoine Homawoo p. GMF Assurances SA*¹⁷, w którym rozstrzygające znaczenie przyznano wskazówce wynikającej z art. 32 rozporządzenia Rzym II. Trybunał Sprawiedliwości, interpretując łącznie art. 31 i 32 rozporządzenia Rzym II, stwierdził, że sąd krajowy powinien stosować rozporządzenie jedynie do zdarzeń powodujących szkodę, które nastąpiły począwszy od dnia 11 stycznia 2009 r. Ani dzień wytoczenia powództwa odszkodowawczego, ani dzień, w którym sąd ustala prawo właściwe, nie mają znaczenia przy wytyczaniu zasięgu czasowego rozporządzenia.

T. 20 A: *Prawo prywatne międzynarodowe*. Red. M. Pazdan. Warszawa 2014, s. 508 i nast. i literatura tam powołana. Ze starszych pozycji zob. przede wszystkim T. Ereciński: *Prawo obce w sądowym postępowaniu cywilnym*. Warszawa 1981.

¹⁶ Zob. art. 297 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Dz.Urz. UE. C 2012, nr 326, s. 47 [dalej: TFUE] oraz dawny art. 254 ust. 1 Traktatu o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską. Dz.Urz. UE. C 2006, nr 321E, s. 1.

¹⁷ ECLI:EU:C:2011:747. Por. G. Schulze: *Vorlagebeschluss zur intertemporalen Anwendung der Rom II-VO*. „Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts” 2011, H. 3, s. 287 i nast.; M. Kłoda: *Glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości UE z 17.11.2011 r. „Państwo i Prawo”* 2012, z. 9, s. 124 i nast.; J. Pazdan: *Zasięg czasowy rozporządzenia Rzym II*. W: „*Iura et negotia*”. Księga Jubileuszowa z okazji 15-lecia Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Red. A. Tarwacka. Warszawa 2015, s. 252.

Z zagadnieniami intertemporalnymi powiązаныmi ze stosowaniem rozporządzenia Rzym II zetknęły się również sądy polskie.

Sąd Okręgowy w Krakowie wyrokiem z dnia 13 stycznia 2014 r., I C 1213/09¹⁸, zasądził na rzecz strony powodowej między innymi zadośćuczynienie w związku z obrażeniami, jakich doznała ona w wyniku wypadku komunikacyjnego, do którego doszło 17 lipca 2006 r. w Austrii. W uzasadnieniu orzeczenia sąd I instancji powołał się na art. 4 ust. 1 rozporządzenia Rzym II i wywiódł, że „podlegającymi naprawieniu są uszczerbki, wynikające z uszkodzenia ciała oraz rozstroju zdrowia, które polegają na fizycznych dolegliwościach i psychicznych cierpieniach bezpośrednio lub pośrednio wywołanych tym stanem. Szkoda jest związana ściśle z osobą powoda, który jest obywatelem Polski, w Polsce mieszka i tu, w Polsce, odczuwa dolegliwości i skutki związane z wypadkiem. W Polsce więc powstaje szkoda”.

Przyjęcie nadmiernego wstecznego działania rozporządzenia Rzym II zostało dostrzeżone w wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 2 lipca 2014 r., I ACa 548/14¹⁹. Sąd ten uchylił wyrok Sądu Okręgowego, wprowadzając z powodu nieważności postępowania z uwagi na przeprowadzenie rozprawy bez powiadomienia stron o jej terminie, jednocześnie jednak w uzasadnieniu orzeczenia odniósł się do kwestii kolizyjnych i intertemporalnych. Sąd odwoławczy słusznie zwrócił uwagę na brak podstaw do stosowania rozporządzenia Rzym II ze względu na datę zdarzenia będącego źródłem szkody (17 lipca 2006 r.). Prawo właściwe należało więc w tym przypadku ustalić na podstawie innych przepisów kolizyjnych, które obowiązywały w chwili zdarzenia. Sąd Apelacyjny odwołał się zarazem do wykładni art. 31 i 32 rozporządzenia Rzym II przyjętej przez Trybunał Sprawiedliwości we wspomnianym wyroku z dnia 17 listopada 2011 r.

Rozpatrywanym tutaj zagadnieniem pobieżnie zajął się Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 23 maja 2013 r., II CSK 250/12²⁰. Chodziło o delikt morski, do którego doszło w 2000 r. Prawo właściwe wskazywała więc norma kolizyjna zamieszczona w obowiązującym wtedy kodeksie morskim. W uzasadnieniu wyroku znalazł się wywód, że skoro wypadek powodujący szkodę miał miejsce w 2000 r., nie było podstaw do stosowania rozporządzenia Rzym II, gdyż — zdaniem Sądu Najwyższego — rozporządzenie „stosuje się do zdarzeń powodujących szkodę, które wydarzyły się po dniu jego wejścia w życie”. W wypowiedzi tej można by

¹⁸ Fragmenty motywów tego orzeczenia zostały przywołane w części historycznej uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 2 lipca 2014 r., I ACa 548/14 (zob. przyp. 4), orzekającego w sprawie jako sąd II instancji.

¹⁹ Zob. przyp. 4.

²⁰ Orzecznictwo Sądu Najwyższego — Izba Cywilna [dalej: OSNC] 2014, nr 1, poz. 8, s. 54.

więc upatrywać poparcia koncepcji przywiązującej wagę do wskazówki wynikającej z art. 31 rozporządzenia.

2.2. Kłopoty związane z poszukiwaniem miarodajnej normy kolizyjnej

2.2.1. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 29 maja 2014 r., I ACa 212/14²¹

Niemiecki sprzedawca i polski kupujący zawarli w dniu 25 stycznia 2008 r. umowę sprzedaży nasion. Polski nabywca odstąpił od umowy z powodu jej nienależytego wykonania przez sprzedawcę, który z kolei zażądał odszkodowania za wyrządzoną mu szkodę w kwocie 27 825 euro. Pozwana spółka polska odmówiła zapłaty. Niemiecki sąd I instancji zasądził żądane odszkodowanie, a następnie wydano europejski tytuł egzekucyjny.

Dnia 9 lutego 2011 r. niemiecki sąd II instancji odrzucił powództwo z powodu braku niemieckiej jurysdykcji. Mimo to niemiecki sprzedawca dnia 11 lutego 2011 r. wszczął egzekucję, zakończoną pobraniem przez komornika z konta strony pozwanej kwoty 139 000 zł. Kwota ta została przekazana niemieckiemu sprzedawcy. W dniu 3 marca 2011 r. pozwana spółka polska zażądała zwrotu bezpodstawnie wyegzekwowanej kwoty. Dnia 16 marca 2011 r. niemiecki sprzedawca złożył wobec pozwanej oświadczenie o potrąceniu przysługującej mu wierzytelności z tytułu odszkodowania z umowy w kwocie 139 000 zł z wierzytelnością pozwanej o zwrot niesłusznie wyegzekwowanej sumy 139 000 zł.

Sąd Okręgowy w Szczecinie, orzekając z powództwa o ustalenie w trybie art. 189 k.p.c.²², uznał dokonane przez niemieckiego sprzedawcę potrącenie za bezskuteczne jako sprzeczne z art. 505 pkt 3 polskiego kodeksu cywilnego²³. Prawo właściwe dla potrącenia określił na podstawie art. 17 rozporządzenia Rzym I. Sąd powołał się na art. 29 rozporządzenia, zgodnie z którym znajduje ono zastosowanie po dniu 17 grudnia 2009 r., pomijając art. 28 rozporządzenia, uzależniający jego stosowanie od daty zawarcia umowy (w dniu 25 stycznia 2008 r.). Sąd nie rozważył dopuszczalności powołania się na art. 17 rozporządzenia Rzym I w przypadku potrącenia wierzytelności z umowy, która podlega konwencji wiedeńskiej o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów z 1980 r.²⁴

²¹ Zob. przyp. 7.

²² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. — Kodeks postępowania cywilnego. Dz.U. 1964, nr 43, poz. 296.

²³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. — Kodeks cywilny. Dz.U. 1964, nr 16, poz. 93 ze zm.

²⁴ Konwencja Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów, sporządzona w Wiedniu dnia 11 kwietnia 1980 r. Dz.U. 1997, nr 45, poz. 286 [dalej: CISG].

i konwencji rzymskiej²⁵, z wierzytelnością pozaumowną, dla której prawo właściwe wskazuje rozporządzenie Rzym II²⁶.

W dalszej kolejności Sąd Okręgowy w Szczecinie wskazał prawo właściwe dla deliktu na podstawie art. 4 ust. 1 rozporządzenia Rzym II, uznając, że szkoda powstała w Polsce. Na marginesie stwierdził, że prawo polskie byłoby również właściwe w przypadku zastosowania art. 10 rozporządzenia Rzym II (bezpodstawne wzbogacenie). Sąd nie poświęcił uwagi kwalifikacji rozgraniczającej przepisy art. 4 i art. 10 rozporządzenia. Nie analizował też poszczególnych norm kolizyjnych zamieszczonych w art. 10 rozporządzenia.

Sąd poddał kwestię wymagalności roszczenia z umowy prawu niemieckiemu (§ 271 ust. 1 BGB), zakładając *a priori*, że jest to kwestia „nieuregulowana” w CISG, i że w tym zakresie należy sięgać do prawa niemieckiego. Nie zastanawiał się także nad zakresami zastosowania statutu potrącenia i prawa właściwego dla wierzytelności.

W apelacji powód zarzucił niewłaściwą kwalifikację wierzytelności pasywnej (chodziło, jego zdaniem, o wierzytelność z bezpodstawnego wzbogacenia) oraz zignorowanie przez sąd I instancji reguły korekcyjnej z art. 4 ust. 3 rozporządzenia Rzym II (delikt ściśle związany z wcześniejszym stosunkiem umownym).

Sąd Apelacyjny zignorował CISG oraz konwencję rzymską, uznając rozporządzenia Rzym I i Rzym II za akty jedynie miarodajne. Rozważania na temat kwalifikacji wierzytelności pasywnej (delikt czy bezpodstawne wzbogacenie) zastąpił rozważaniami na temat kwalifikacji zobowiązań umownych i zobowiązań pozaumownych. Zarzut ścisłego związku deliktu z wcześniej zawartą umową odrzucił, stwierdzając, że szkoda wyrządzona została przez polski organ egzekucyjny, w polskiej walucie, na terenie Polski. Wcześniejsza umowa stron nie była zaś niczym więcej niż „dowodem w sprawie o zapłatę” przed sądem niemieckim. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie ma związku pomiędzy czynem niedozwolonym a wcześniej zawartą umową zakupu nasion, istnieje natomiast silny związek pomiędzy deliktem (szkodą) a obszarem Polski.

²⁵ Konwencja o prawie właściwym dla zobowiązań umownych, otwarta do podpisu w Rzymie w dniu 19 czerwca 1980 r. Dz.Urz. UE C 169/10 z dnia 8 lipca 2005 r. [dalej: konwencja rzymska].

²⁶ Por. bliżej na ten temat W. Kurowski, w: „System Prawa Prywatnego”. T. 20 B: *Prawo prywatne międzynarodowe*. Red. M. Pazdan. Warszawa 2015, s. 417–419; Ch. Althammer, S. Makris, in: *Rome I Regulation. Pocket Commentary*. Ed. F. Ferrari. Munich 2015 i cytowani tam autorzy.

2.2.2. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 7 lutego 2014 r., I ACa 660/12²⁷

Powodowie M.S. i małoletni D.S. (obywatele polscy mający miejsce zamieszkania w Polsce) wnieśli o zasądzenie na ich rzecz od pozwanego zakładu ubezpieczeń zadośćuczynienia (naprawienia szkody niemajątkowej) oraz miesięcznej renty za śmierć osoby bliskiej. W dniu 23 listopada 2006 r. w Niemczech, na autostradzie, doszło do wypadku drogowego, w wyniku którego poniosła śmierć ich matka B.K. Sprawcą wypadku był J.O. (obywatel polski) ubezpieczony w pozwanym zakładzie ubezpieczeń. W związku z wypadkiem został on skazany wyrokiem Sądu Rejonowego w Pasewalku (Niemcy) z dnia 7 sierpnia 2008 r. za nieumyślne spowodowanie śmierci. Oceniając kwestię prawa właściwego, sąd I instancji stwierdził, że rozporządzenie Rzym II nie stosuje się, ponieważ znajduje ono zastosowanie dopiero do zdarzeń powodujących szkodę, które miały miejsce po wejściu w życie rozporządzenia. Uznał natomiast, że prawo właściwe ustalić należy na podstawie konwencji haskiej z 1971 r., której stroną jest Polska. Powołał się przy tym na art. 9 konwencji, zgodnie z którym jej przepisy stosuje się również w przypadku wystąpienia przez osoby uprawnione z roszczeniami bezpośrednio do ubezpieczyciela osoby odpowiedzialnej. Na podstawie art. 3 konwencji sąd zastosował prawo niemieckie jako prawo państwa, w którym nastąpił wypadek. Zdaniem sądu I instancji, konwencja ma zastosowanie uniwersalne, zatem nie stanowiło przeszkody dla jej stosowania to, że wypadek miał miejsce na terenie państwa niebędącego członkiem konwencji haskiej — Niemiec (art. 11 konwencji).

Sąd I instancji uzyskał informacje o prawie niemieckim od Federalnego Ministerstwa Sprawiedliwości Niemiec w trybie konwencji europejskiej o informacji o prawie obcym z dnia 7 czerwca 1968 r. (konwencji londyńskiej)²⁸. Przyjął on, że na tle prawa niemieckiego brak jest podstaw do domagania się odszkodowania za szkodę niemajątkową wynikłą ze śmierci osoby bliskiej.

Sąd Apelacyjny uchylił wyrok sądu I instancji, ponieważ nie zgodził się z jego ustaleniami. Wywody Sądu Apelacyjnego w przedmiocie właściwości prawa nie są jednak jasne. Można odnieść wrażenie, że zdaniem sądu prawem właściwym w sprawie jest prawo polskie. W tym kontekście Sąd Apelacyjny wskazał na wątpliwość, czy szkoda niemajątkowa wynikła z naruszenia dóbr osobistych, której wyrównania dochodzą powodowie, jest objęta zakresem konwencji haskiej z 1971 r. Sąd podkreślił też, że Niemcy nie są stroną tej konwencji. W niesprecyzowanym celu

²⁷ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 7 lutego 2014 r., I ACa 660/12. LEGALIS nr 1213697. Orzeczenie dostępne w Internecie: orzeczenia.ms.gov.pl.

²⁸ Dz.U. 1994, nr 64, poz. 272.

odwołał się on następnie do art. 40 EGBGB²⁹, zgodnie z którym jeżeli w momencie, w którym nastąpiło zdarzenie powodujące szkodę, sprawca i poszkodowany mają zwykle miejsce pobytu w tym samym państwie, stosuje się prawo tego państwa. W omawianej sprawie poszkodowani i sprawca byli obywatelami polskimi (i jak można się domyślać, mieli miejsca zamieszkania i miejsce zwykłego pobytu w Polsce). Wydaje się zatem, że Sąd Apelacyjny dostrzegł w art. 40 EGBGB możliwość odesłania zwrotnego, ale myśli tej nie wypowiedział. Co więcej, nie bardzo wiadomo, w jaki sposób w ogóle sąd dotarł do prawa niemieckiego, skoro podał w wątpliwość stosowanie konwencji haskiej z 1971 r. Inaczej niż sąd I instancji, Sąd Apelacyjny nie przywołał art. 31 ustawy z dnia 12 listopada 1965 r. — Prawo prywatne międzynarodowe [dalej: p.p.m. z 1965 r.]³⁰ (co musiałoby prowadzić do właściwości prawa polskiego, ponieważ przepis ten przewidywał właściwość wspólnego prawa poszkodowanego i sprawcy deliktu — art. 31 § 2 p.p.m. z 1965 r.).

Najbardziej zaskakującym fragmentem jest analiza dotycząca klauzuli porządku publicznego. Mimo że Sąd Apelacyjny był w zasadzie zdania, że w sprawie nie stosuje się prawa niemieckiego, niejako na wszelki wypadek stwierdza on, że i tak nie można by było prawa tego stosować, ponieważ „nie do zaakceptowania jest przyjęcie, że dobro osobiste, jakim jest bliska rodzinna więź łącząca dzieci z rodzicem, nie podlega ochronie w polskim prawie [...]”. Zdaniem Sądu, regulacje prawa niemieckiego odmawiające udzielenia takiej ochrony pozostają „w oczywistej sprzeczności z porządkiem publicznym gwarantowanym przepisami prawa polskiego chroniącymi zarówno rodzinę, jak i więzi z niej wynikające jako dobra osobiste obywateli”. W opinii Sądu Apelacyjnego zatem możliwość domagania się zadośćuczynienia za śmierć osób bliskich stanowi podstawową zasadę porządku prawnego Rzeczypospolitej.

²⁹ Ustawa wprowadzająca niemiecki kodeks cywilny (*Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche*. BGBl. I, S. 2494, ber. BGBl. 1997 I, s. 1061) [dalej: EGBGB].

³⁰ Dz.U. 1965, nr 46, poz. 290 z późn. zm.

2.2.3. Wyrok Sądu Rejonowego w Strzelcach Opolskich z dnia 12 lutego 2013 r., I C 393/10³¹

Podczas podróży na terytorium Republiki Czeskiej doszło do kolizji drogowej, w wyniku której uszkodzeniu uległ samochód należący do Polki. Sprawcą zdarzenia był kierujący innym samochodem Czech, ubezpieczony w czeskim towarzystwie ubezpieczeniowym. Kolizja miała miejsce w dniu 24 września 2010 r. Przedmiotem sporu zawisłego przed sądem polskim stała się wysokość szkody, jaką doznała uczestniczka kolizji, a co za tym idzie — należne poszkodowanej odszkodowanie uzupełniające ponad kwotę uznaną za bezsporną i wypłaconą przez czeskiego ubezpieczyciela.

Rozstrzygając sprawę, Sąd Rejonowy w Strzelcach Opolskich przyjął właściwość prawa czeskiego, jednakże jako podstawę wskazania uznał art. 4 ust. 1 rozporządzenia Rzym II; nie brał natomiast pod uwagę potrzeby zastosowania konwencji haskiej z 1971 r. Tymczasem konwencji tej, w związku z unormowaniem art. 28 rozporządzenia Rzym II, przysługuje nad nim pierwszeństwo. Rozporządzenie nie uchybia bowiem stosowaniu konwencji międzynarodowych, których stronami są państwa niebędące członkami Unii Europejskiej, a konwencję haską z 1971 r. ratyfikowały między innymi Białoruś czy Szwajcaria. Wypełniona została zatem przesłanka, o której mowa w art. 28 rozporządzenia.

W sprawie będącej przedmiotem rozstrzygnięcia przez Sąd Rejonowy w Strzelcach Opolskich ustalenie miarodajnego statutu na podstawie niewłaściwej normy kolizyjnej nie spowodowało zastosowania prawa innego państwa niż to, które winno być stosowane zgodnie z regułami kolizyjnymi wynikającymi z konwencji haskiej z 1971 r. Sięgnięcie bowiem do art. 4 ust. 1 rozporządzenia Rzym II, który przewiduje właściwość prawa państwa, w którym powstaje szkoda, zamiast do art. 3 konwencji haskiej z 1971 r. posługującego się łącznikiem miejsca wypadku prowadzi do wskazania tego samego prawa — prawa czeskiego. Jednakże z uwagi na wynikające z art. 4 konwencji haskiej z 1971 r. wyjątki od wskazanej reguły ogólnej błąd przy określeniu miarodajnych norm kolizyjnych może przynieść niepożądany skutek, polegający na zastosowaniu niewłaściwego prawa.

³¹ Zob. wyrok Sądu Rejonowego w Strzelcach Opolskich z dnia 12 lutego 2013 r., I C 393/10. Orzeczenie dostępne w Internecie: orzeczenia.ms.gov.pl. Orzeczenie to zostało szeroko omówione w dwóch głosach: M. Margoński: *Ustalenie treści obcego (czeskiego) prawa w sprawie o wyrównanie szkody doznanej w wypadku komunikacyjnym — glosa do wyroku Sądu Rejonowego w Strzelcach Opolskich z 12.02.2013 r. (I C 393/10)*. „Glosa” 2013, nr 3, s. 79—87; Idem: *Miedzy Rzymem a Hagą: prawo właściwe dla roszczeń z wypadków komunikacyjnych — uwagi do wyroku Sądu Rejonowego w Strzelcach Opolskich z 12.02.2013 r. (I C 393/10)*. „Glosa” 2014, nr 4, s. 64—68.

Wydając wskazane orzeczenie, Sąd Rejonowy w Strzelcach Opolskich skupił się przede wszystkim na ustaleniu statutu miarodajnego dla odpowiedzialności samego sprawcy szkody, pomijając kwestię prawa właściwego dla odpowiedzialności ubezpieczyciela³². Zagadnienie to zostanie omówione poniżej.

2.3. Nieuzasadnione sięganie do *legis fori* jako prawa właściwego

2.3.1. W sprawie o odszkodowanie za szkody wyrządzone zalaniem mieszkania w W. (Austria) w dniu 2 sierpnia 2009 r. Sąd Rejonowy w Strzelinie w wyrokach z dnia 10 maja 2012 r. i z dnia 14 sierpnia 2012 r., I C 144/12, powołując się ogólnie (bez wskazania odpowiedniego przepisu) na rozporządzenie Rzym II, za właściwe uznał prawo polskie.

W apelacji pozwany zarzucił naruszenie przez Sąd Rejonowy art. 41 ust. 1 i art. 45 p.p.m. Budzi to zdziwienie nie tylko ze względu na datę wejścia w życie tej ustawy (16 maja 2011 r.), ale także z uwagi na to, że powołane w apelacji przepisy wyznaczają statut rzeczowy oraz statut posiadania.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu, po rozpatrzeniu apelacji, w wyroku z dnia 22 lutego 2013 r., II Ca 1367/12³³, trafnie wskazał, że prawem właściwym w rozpatrywanej sprawie na podstawie art. 4 ust. 1 rozporządzenia Rzym II jest prawo austriackie, a nadto — w związku ze zmianami podmiotowymi, do których doszło już po zaistnieniu zdarzenia powodującego szkodę — należało wziąć pod uwagę także art. 19—20 rozporządzenia Rzym II. Sąd podkreślił, że w sytuacji, gdy P.P. był wraz z pozwanym odpowiedzialny za powstałą szkodę wobec osoby trzeciej, to zgodnie z art. 20 rozporządzenia prawo regresu P.P. wobec pozwanego reguluje prawo właściwe dla pozaumownego zobowiązania tych dłużników wobec wierzyciela. Skoro zaś zobowiązanie wynikało z czynu niedozwolonego, to właściwe jest prawo państwa, w którym powstała szkoda, a tym bez wątpienia była Austria.

Błąd sądu I instancji został zatem skorygowany. Należy podkreślić, że sąd II instancji z urzędu ustalił właściwość prawa austriackiego i zwrócił sprawę sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy w świetle prawa znajdującego zastosowania na podstawie rozporządzenia Rzym II.

³² Podobnie postąpił Sąd Rejonowy w Kłodzku w wyroku z dnia 26 listopada 2012 r., I C 390/11, jak i Sąd Okręgowy w Lublinie w wyroku z dnia 29 maja 2014 r., II Ca 226/14. Orzeczenia dostępne w Internecie: orzeczenia.ms.gov.pl

³³ Zob. przyp. 4.

2.3.2. Pragmatycznemu podejściu dał wyraz Sąd Rejonowy w Kłodzku w wyroku z dnia 26 listopada 2012 r. w sprawie I C 390/11. Zasadził on od obywatela niemieckiego zadośćuczynienie pieniężne na rzecz obywateli polskich poszkodowanych w wypadku samochodowym, do którego doszło w Niemczech w dniu 10 września 2009 r.

Sąd w uzasadnieniu podniósł, że w myśl art. 4 ust. 1 rozporządzenia Rzym II, prawem właściwym jest *lex loci damni*, że jednakże od tej reguły art. 4 ust. 2 i 3 dopuszczają wyjątki. Następnie stwierdził, że przepisy prawa niemieckiego regulujące zadośćuczynienie pieniężne są zbieżne z prawem polskim. W dalszej części uzasadnienia swego rozstrzygnięcia odwołał się już wyłącznie do prawa polskiego. Chociaż zatem — czego można się jedynie domyślać — Sąd orzekający uważał, że w rozpatrywanej sprawie właściwe jest prawo niemieckie, ze względu na podobieństwo do niego prawa polskiego, oparł rozstrzygnięcie na prawie polskim.

Nie ma informacji, czy sprawa ta była rozpatrywana przez sąd II instancji.

2.4. Brak rozważenia przez sąd kwestii właściwości prawa, mimo występowania w stanie faktycznym elementu obcego

Wymowny tego przykład stanowią wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 11 grudnia 2012 r. i poprzedzający go wyrok sądu I instancji z dnia 15 lutego 2012 r., na co zwrócił trafnie uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 marca 2014 r., I CSK 274/13³⁴. Powód powołał się na to, że pozwany w dniu 1 lipca 2009 r. w Dubaju, przedstawiając się jako dyrektor wykonawczy i partner spółki L., złożył mu ofertę pracy na stanowisku dyrektora koordynującego działanie tej spółki w Emiratach Arabskich. Powód ofertę tę przyjął i na podstawie podpisanej przez strony umowy podjął wykonywanie powierzonych mu obowiązków. Okazało się jednak, że pozwany nie jest partnerem spółki L., nie miał też upoważnienia tej spółki do jej reprezentowania.

Trafnie Sąd Najwyższy przypomniał, że obowiązkiem sądów orzekających w sprawie było ustalenie prawa właściwego. Według Sądu Najwyższego, wchodziło w grę zastosowanie w tym celu bądź rozporządzenia Rzym I, bądź rozporządzenia Rzym II.

Nasuwa się jednak spostrzeżenie, że skoro pozwany wystąpił w roli *falsus procurator*, można było również poszukiwać oddzielnie prawa właściwego do oceny tego elementu stanu faktycznego.

W uzasadnieniu orzeczenia Sądu Najwyższego znalazł się także następujący wywód o poszukiwaniu prawa właściwego: „Należy pamiętać,

³⁴ LEGALIS nr 1160417.

że przyporządkowanie danego stanu faktycznego (subsumcja) do zakresu danej normy kolizyjnej nie przesądza o zastosowaniu określonych przepisów właściwego prawa materialnego. Spośród nich powinny zostać zastosowane wszystkie te, które obejmują dany stan faktyczny. Zastosowanie więc normy kolizyjnej dotyczącej umów może prowadzić do dopuszczenia do głosu tych przepisów prawa właściwego, które dotyczą umów, lecz także tych, które dotyczą bezpodstawnego wzbogacenia, czy też czynów niedozwolonych. Normy kolizyjne nie przesadzają bowiem o takim czy innym rodzaju odpowiedzialności, ale o tym, czy prawo właściwe zostanie wskazane łącznikiem kontraktowym, deliktowym czy jeszcze innym. Innymi słowy, norma kolizyjna wskazuje prawo najściślej związane z danym stanem faktycznym i jej zastosowanie nie oznacza wyboru między dwoma rodzajami odpowiedzialności, ale wybór między zastosowaniem takiego a nie innego łącznika”.

Wywód ten zachęca do uważnej analizy kwestii granicznych pomiędzy statutem kontraktowym, deliktowym i statutem bezpodstawnego wzbogacenia, do podjęcia próby odgraniczenia ich zastosowania oraz rozważenia z kolizyjnoprawnego punktu widzenia problematyki zbiegu podstaw odpowiedzialności cywilnej.

2.5. Dostrzeżenie przez sąd wyłączenia z art. 1 ust. 2 lit. g rozporządzenia

W orzeczeniu Sądu Okręgowego w Olsztynie z 24 lutego 2015 r., I C 726/13³⁵, powódka, członkini Polskiego Związku Byłych Więźniów Politycznych, Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych, wniosła przeciwko niemieckiemu wydawcy o wydanie zakazu rozpowszechniania w jakikolwiek sposób określenia „polski obóz zagłady” i „polski obóz koncentracyjny”, z uwagi na naruszenie jej dóbr osobistych tymi określeniami. Powódka żądała również opublikowania stosownego oświadczenia w gazetach i na portalu internetowym prowadzonym przez pozwanego. Podstawą żądań powódki było użycie na portalu informacyjnym pozwanego określenia „polski obóz zagłady” (*polnische Vernichtungslager*).

Ustaliwszy, że ma jurysdykcję do orzekania w sprawie, Sąd poszukiwał prawa właściwego do oceny roszczeń powódki. Stwierdził, że z uwagi na zawarte w rozporządzeniu Rzym II wyłączenie, jego normy kolizyjne nie mogą być wykorzystane do odszukania prawa właściwego do oceny roszczeń dotyczących naruszenia dóbr osobistych. Sąd zastosował natomiast art. 16 p.p.m., wskazując, że skoro powódka jest obywatelką Polski i powoływała się na skutki naruszenia, do jakich miało dojść na terytorium Polski, prawem właściwym do rozstrzygnięcia sprawy jest prawo polskie.

³⁵ Orzeczenie dostępne w Internecie: orzeczenia.ms.gov.pl.

3. Zasady stosowania prawa obcego

Opinię wyrażoną w odpowiedzi na pytanie 4. kwestionariusza z 2012 r. pragniemy uzupełnić o następujące uwagi.

Należy dążyć do ujednolicenia, a co najmniej zbliżenia zasad stosowania prawa obcego. Optymalnie, gdyby mogło się to odbywać w ramach europejskiej „kodyfikacji” części ogólnej prawa prywatnego międzynarodowego.

Fakty stanowiące „element obcy”, będące przesłanką sięgnięcia do normy kolizyjnej, należy traktować w sposób specjalny, inaczej niż wszystkie inne fakty w procesie. Powinny być one badane i ustalane przez sąd z urzędu, przy ewentualnej pomocy udzielanej w tym zakresie przez strony (*non-dispositive regime*).

Sąd powinien stosować normy kolizyjne *ex officio*. To samo dotyczy norm kolizyjnych określających dopuszczalność, ważność i sposób dokonania wyboru prawa przez strony.

Niedopuszczalne (co do zasady) powinny być tzw. *procedural agreements*, w których strony w toku postępowania sądowego zgodnie rezygnują z zastosowania prawa obcego na rzecz *legis fori*. Dotyczy to zarówno porozumień wyraźnych, jak i „milczących”, wywodzonych z pasywnej postawy obu stron w toku postępowania procesowego. Nie oznacza to jednak, że strony nie mogą dokonać następczego wyboru prawa na rzecz *legis fori*, jeżeli wyrażą taki kolizyjnoprawny zamiar w toku procesu.

Normy kolizyjne rozporządzeń powinny być traktowane tak samo, jak krajowe normy kolizyjne, oczywiście, z zastrzeżeniem ich pierwszeństwa.

Prawo obce, wskazane jako właściwe, powinno być również stosowane *ex officio*. Nie wyklucza to inicjatywy i udziału stron w ustalaniu jego treści.

W razie niemożności ustalenia treści prawa właściwego należałoby sięgać do innego prawa najsilniej związanego, wskazanego najbliższym, alternatywnym łącznikiem.

Zagadnienia kolizyjne powinny podlegać kontroli instancyjnej. Dotyczy to zarówno prawidłowego zastosowania mechanizmu kolizyjnego, jak i sposobu wykładni i zastosowania prawa właściwego.

4. Stosunek rozporządzenia Rzym II do konwencji haskiej z 1971 r. o prawie właściwym dla wypadków drogowych

Do odpowiedzi udzielonej na pytanie 5. kwestionariusza z 2012 r. można dodać następujące uwagi.

Najlepszym docelowym rozwiązaniem byłoby stworzenie jednolitej merytorycznoprawnej (materialnoprawnej) regulacji odpowiedzialności za szkody wyrządzone wypadkami drogowymi. Celu takiego w najbliższym czasie zapewne nie da się osiągnąć, należy więc zadowolić się ujednoliceniem przepisów na płaszczyźnie kolizyjnoprawnej.

Jednoczesne obowiązywanie rozporządzenia Rzym II i konwencji haskiej z 1971 r. nie sprzyja ujednoliceniu unijnego prawa kolizyjnego w zakresie, w jakim dotyczy ono prawa właściwego dla odpowiedzialności za szkody wyrządzone w wyniku wypadków komunikacyjnych i wydaje się trudne do pogodzenia z wyraźnie dostrzegalnym w prawie prywatnym międzynarodowym dążeniem do zapobiegania zjawisku *forum shopping*. Poszukiwanie prawa właściwego do oceny odpowiedzialności sprawcy następuje bowiem za pośrednictwem odmiennych norm kolizyjnych w zależności od tego, czy powództwo poszkodowanego rozpoznawane jest przez sądy państwa konwencyjnego, czy też jednego z państw, które nie jest stroną konwencji haskiej z 1971 r.

Za potrzebą ujednolicenia reguł kolizyjnych w omawianym zakresie przemawia również wzgląd na sytuację poszkodowanych, którzy decydują się na wystąpienie z roszczeniem bezpośrednim przeciwko ubezpieczycielowi udzielającemu ochrony ubezpieczeniowej sprawcy wypadku komunikacyjnego. W zależności od tego, przed sądem którego z państw członkowskich rozpoznawane jest powództwo poszkodowanego, o dopuszczalności roszczenia bezpośredniego rozstrzyga bowiem jedno z praw odszukanych za pośrednictwem odmiennie skonstruowanych norm z art. 18 rozporządzenia Rzym II lub art. 9 konwencji haskiej z 1971 r.

Potrzebę uporządkowania regulacji kolizyjnej w omawianym zakresie potwierdzają także doświadczenia judykatury, która skłonna jest do dokonywania oceny odpowiedzialności nie tylko samego sprawcy, ale i jego ubezpieczyciela, na podstawie norm wywodzących się ze statutu deliktowego³⁶. Na przykład Sąd Apelacyjny w Szczecinie, w omówionym wyżej

³⁶ Zob.: wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 11 kwietnia 2013 r., I ACa 151/1. LEX nr 1315649; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 28 lipca 2009 r., I ACa 341/09. LEX nr 580218; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 22 listopada 2013 r., I ACa 784/13. LEGALIS nr 819570 (dostępne również w Internecie: orzeczenia.ms.gov.pl). Por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 28 sierpnia 2014 r.,

wyroku z dnia 7 lutego 2014 r., I ACa 660/12³⁷, opowiedział się za poglądem, w myśl którego o odpowiedzialności ubezpieczyciela rozstrzyga statut deliktowy. Sąd Apelacyjny uchylił jednak wyrok sądu I instancji, w którym prawidłowo zastosowano przepisy konwencji haskiej z 1971 r., i podał w wątpliwość możliwość poszukiwania prawa właściwego na podstawie konwencyjnych norm kolizyjnych. Z kolei Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z dnia 2 lipca 2014 r., I ACa 548/14³⁸, poszukując normy kolizyjnej miarodajnej do oceny odpowiedzialności ubezpieczyciela sprawcy wypadku komunikacyjnego, sprzeciwił się sięganiu do konwencji haskiej z 1971 r. z uwagi na ograniczenia zakresu jej zastosowania, które przewidziane zostały w art. 2 pkt 3 i pkt 6 konwencji. W myśl wskazanych wcześniej przepisów, konwencji nie stosuje się do odpowiedzialności za cudze czyny, z wyjątkiem odpowiedzialności właściciela lub posiadacza pojazdu (art. 2 pkt 3) oraz roszczeń instytucji ubezpieczeń społecznych, w tym roszczeń regresowych, lub roszczeń przeciwko takim instytucjom (art. 2 pkt 6). Ponadto, zgodnie z nieprzywołanym wprowadzie przez Sąd Apelacyjny art. 2 pkt 5, konwencja nie znajduje zastosowania także do roszczeń regresowych i subrogacji towarzystw ubezpieczeniowych. Pozwala ona jednak na odszukanie prawa właściwego do oceny dopuszczalności roszczenia bezpośredniego, z którym poszkodowany może wystąpić przeciwko ubezpieczycielowi sprawcy (art. 9)³⁹. Nieuzasadniony wydaje się zatem pogląd o wyłączeniu z zakresu zastosowania konwencji całości problematyki roszczeń kierowanych przeciwko ubezpieczycielom udzielającym ochrony sprawcom wypadków komunikacyjnych. Z kolei Sąd Rejonowy w Strzelcach Opolskich w opisanym wyroku z dnia 12 lute-

I ACz 1066/14. LEGALIS nr 1080030 (dostępne również w Internecie: orzeczenia.ms.gov.pl), nawiązujące w części historycznej uzasadnienia do orzeczenia uprzednio wydanego w sprawie przez Sąd Apelacyjny, w którym miano wyrazić pogląd odmienny, w myśl którego „roszczenie skierowane bezpośrednio przeciwko pozwanemu ubezpieczycielowi winno być oceniane w oparciu o prawo austriackie. Zgodnie bowiem z art. 7 ust. 3 [rozporządzenia Rzym I], w sytuacji, gdy strony umowy ubezpieczenia nie dokonały wyboru prawa właściwego, umowa taka podlega prawu państwa członkowskiego, w którym umiejscowione jest ryzyko ubezpieczeniowe w chwili zawarcia umowy”. Zob. również K. Pacuła: *Roszczenie bezpośrednie poszkodowanego przeciwko ubezpieczycielowi („actio directa”) w prawie prywatnym międzynarodowym*. „Gubernaculum et Administratio” 2015, nr 1, s. 117—120 i tam sygnalizowane wątpliwości związane z poszukiwaniem prawa właściwego do oceny odpowiedzialności ubezpieczyciela, przeciwko któremu poszkodowany występuje z roszczeniem bezpośrednim.

³⁷ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 7 lutego 2014 r., I ACa 660/12. LEGALIS nr 1213697. Orzeczenie dostępne również w Internecie: orzeczenia.ms.gov.pl.

³⁸ Zob. przyp. 4.

³⁹ Zob. szerzej K. Ludwichowska: *Problematyka kolizyjna roszczeń...*, s. 132—134; Eadem: *Odpowiedzialność cywilna i ubezpieczeniowa za wypadki samochodowe*. Toruń 2008, s. 359—360.

go 2013 r., I C 393/10⁴⁰, rozstrzygnął o odpowiedzialności ubezpieczyciela za zdarzenie, które miało miejsce na terenie Republiki Czeskiej w dniu 24 września 2010 r., na podstawie prawa właściwego odszukanego za pośrednictwem norm rozporządzenia Rzym II, nie podejmując przy tym jakichkolwiek rozważań związanych z koniecznością sięgnięcia do norm kolizyjnych zawartych w konwencji haskiej z 1971 r.⁴¹

5. Postulat unormowania w rozporządzeniu ochrony dóbr osobistych

Mechanizm kolizyjny dotyczący dóbr osobistych powinien zapewniać równowagę stron. Należy unikać rozwiązań, które chroniłyby nadmiernie tylko jedną z nich. Ponadto powinien być on stosunkowo prosty i elastyczny, tak by można było z niego korzystać w różnych sytuacjach. Na uwagę zasługują reguły polegające na konkretyzacji ogólnej zasady miejsca powstania szkody przez lokalizację szkody/krzywdy na obszarze określonego państwa, np. kraju, w którym „krzywda” jest najbardziej bolesna dla poszkodowanego. Należy — jak się wydaje — odrzucić pokusę uzależnienia rozwiązania kolizyjnego od pożądanego wyniku merytorycznego (np. okoliczności takich, jak: skuteczność ochrony lub jej zakres, możliwość uznania, że doszło do naruszenia, waga i znaczenie skutków naruszenia), pozostając przy klasycznych, czysto kolizyjnych kryteriach. Mieszanie przesłanek kolizyjnych i merytorycznych, od których ma zależeć właściwość prawa, wprowadza bałagan i naraża metodę rozstrzygania kolizji na zarzut błędnego koła. Uznanie określonego prawa za właściwe staje się możliwe tylko wtedy, gdy prawo to przewiduje odpowiednią (lub lepszą) ochronę oraz zapewnia pożądane skutki prawne. Tymczasem ocena merytoryczna, czy doszło do naruszenia i jakie są jego skutki, powinna dopiero wynikać z zastosowania prawa właściwego, wskazanego „w ciemno”, bez względu na jego treść. Nie może ona stanowić kryterium, które determinuje rozwiązanie kolizyjne.

Wypada też dodać, że wyłączenie zobowiązań wynikających z naruszenia dóbr osobistych poza przedmiotowy zakres zastosowania rozporządzenia Rzym II może utrudniać poszukiwanie rozwiązania ko-

⁴⁰ Zob. także M. Margoński: *Ustalanie treści obcego (czeskiego) prawa...*, s. 79—87; Idem: *Między Rzymem a Hagą: prawo właściwe dla roszczeń z wypadków komunikacyjnych...*, s. 64—68.

⁴¹ Podobnie Sąd Rejonowy w Kłodzku w wyroku z dnia 26 listopada 2012 r., I C 390/11, Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Krzyków w wyroku z dnia 13 lutego 2014 r., I C 388/12, jak i Sąd Okręgowy w Lublinie w wyroku z dnia 29 maja 2014 r., II Ca 226/14. Orzeczenia dostępne w Internecie: orzeczenia.ms.gov.pl.

lizyjnego w wypadku, gdy poszkodowany decyduje się na wystąpienie z roszczeniem bezpośrednim (*actio directa*) przeciwko ubezpieczycielowi, który udziela sprawcy ochrony ubezpieczeniowej. Norma z art. 18 przesądza bowiem o dopuszczalności roszczenia bezpośredniego tylko w odniesieniu do zobowiązań objętych zakresem zastosowania rozporządzenia. Zachowanie w niezmienionym kształcie wyłączenia z art. 1 ust. 2 lit. g rozporządzenia Rzym II sprawi, że w dalszym ciągu utrudnione będzie udzielenie jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, na podstawie jakiego prawa należy rozstrzygnąć o możliwości skierowania roszczenia związanego z naruszeniem dóbr osobistych bezpośrednio przeciwko ubezpieczycielowi sprawcy.

Część II. Kwestie dotyczące niektórych unormowań rozporządzenia

1. Uwagi do art. 6 rozporządzenia Rzym II

W świetle obecnego brzmienia przepisów wątpliwości budzi dopuszczalność dokonania wyboru prawa właściwego przez strony w przypadku zobowiązania pozaumownego wynikającego z czynu nieuczciwej konkurencji, który narusza wyłącznie interesy oznaczonego konkurenta (np. naruszenie tajemnicy przedsiębiorstwa). Wskazane jest jednoznaczne rozstrzygnięcie, że wyłączenie wyboru prawa przewidziane w ust. 4 art. 6 nie dotyczy takiego przypadku.

Od czasu sporządzenia pierwszej odpowiedzi na kwestionariusz Komisji Europejskiej w 2012 r. zaczęło coraz częściej dochodzić do sporów pomiędzy przedsiębiorcami w przedmiocie dokonania czynów nieuczciwej konkurencji przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 5 czerwca 2014 r. w sprawie C-360/12 *Coty p. First Note Perfumes*)⁴². W tych sprawach art. 6 ust. 1 rozporządzenia umożliwia przyjęcie właściwości prawa każdego państwa, do którego dociera przekaz internetowy, co powoduje komplikacje w ustaleniu prawa właściwego⁴³. Powstają trudności

⁴² ECLI:EU:C:2014:1318.

⁴³ Tak trafnie P. Stone: *Internet transactions and activities*. In: *Research Handbook on EU Private International Law*. Eds. P. Stone, Y. Farah. Cheltenham—Northampton 2015, s. 19.

w stwierdzeniu, jakie działania naruszydiciela są niezbędne w celu określenia rynku dotkniętego danym działaniem, tj. miejsca, w którym dochodzi do naruszenia stosunków konkurencyjnych lub zbiorowych interesów konsumentów.

Z tych względów Komisja Europejska powinna rozważyć stworzenie wspólnej reguły korekcyjnej (obecny art. 6 ust. 3 pkt b) zarówno dla czynów nieuczciwej konkurencji, jak i ograniczeń konkurencji. Wprowadzenie tych reguł można uznać za jeden z elementów tworzenia jednolitego rynku cyfrowego w UE.

Mechanizm kolizyjny uzupełniać powinno postulowane wcześniej potwierdzenie możliwości dokonania wyboru prawa właściwego w przypadku czynów naruszających interesy oznaczonego konkurenta. Rozwiązanie to mogłoby z powodzeniem być wykorzystywane przez uczestników obrotu gospodarczego. Zniesienie w tym zakresie swobody wyboru prawa stanowiłoby o niewykorzystaniu potencjału, jaki niesie z sobą stosunkowo postępowe podejście prawodawcy wspólnotowego do kwestii wyznaczenia granic autonomii woli, skoro zdecydował się on na wprowadzenie uprzedniego wyboru prawa w stosunkach pomiędzy przedsiębiorcami (art. 14 ust. 1 lit. b rozporządzenia Rzym II).

2. Uwagi do art. 8 rozporządzenia Rzym II

2.1. Uwagi wstępne

W kwestionariuszu Komisji Europejskiej zwrócono uwagę na trudności pojawiające się w przypadku stosowania norm kolizyjnych z art. 8, gdy do dokonania naruszenia dochodzi równocześnie w wielu państwach, włączając w to przypadek bezprawnego rozpowszechniania dóbr niematerialnych za pośrednictwem Internetu. Spostrzeżenie to jest aktualne także w przypadku polskiej praktyki sądowej. Od czasu sporządzenia pierwszej odpowiedzi na kwestionariusz Komisji Europejskiej w 2012 r. coraz częściej dochodzi do sporów między polskimi i zagranicznymi podmiotami w przedmiocie naruszenia praw własności intelektualnej w Internecie. Jest to związane ze zjawiskiem finansowania innowacyjnych projektów za pośrednictwem platform typu *kickstarter*. Zaobserwować można przypadki, w których zagraniczni przedsiębiorcy wszczynają spór z polskimi twórcami, twierdząc, że doszło do naruszenia ich praw własności intelektualnej, powołując się na właściwość prawa obcego i sądów obcych, mimo że sprawa wykazuje nikły związek z terytorium tego państwa, np. ograniczony do faktu ogólnej dostępności treści cyfrowych za pośrednictwem Internetu na obcym terytorium, co

wyduje się niewystarczające do wywołania skutków na płaszczyźnie kolizyjnoprawnej.

Z tych względów obie reguły kolizyjne z art. 8 rozporządzenia Rzym II, mimo swej niewątpliwej elastyczności, nie zapewniają bezpieczeństwa prawnego polskim podmiotom, które rozpoczynają prowadzenie działalności międzynarodowej w ramach jednolitego rynku cyfrowego UE. Ten niekorzystny stan pogłębiają ostatnie orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości, które, choć dotyczą przede wszystkim jurysdykcji krajowej w sporach o naruszenia własności intelektualnej, to jednak przyjęta w nich wykładnia łącznika miejsca naruszenia ma wpływ na stosowanie art. 8 rozporządzenia Rzym II (wyrok Trybunału z dnia 22 stycznia 2015 r. w sprawie C-441/13 *Hejduk p. Energie — Agentur, NRW*⁴⁴; wyrok Trybunału z dnia 3 października 2013 r. w sprawie C-170/12 *Pinckney p. Mediatech*⁴⁵; wyrok Trybunału z dnia 19 kwietnia 2012 r. w sprawie C-523/10 *Wintersteiger*⁴⁶). Trybunał wyjaśnił w nich rozumienie miejsca powstania szkody i miejsca czynu sprawczego w przypadku naruszeń internetowych. Odrzucono możliwość sięgania do limitującego kryterium nakierowania przekazu. Ta linia orzecznictwa skutkuje potencjalną możliwością stwierdzenia wystąpienia naruszenia praw własności intelektualnej w dowolnym kraju, w którym dostępne są dane treści cyfrowe. Usługodawcy internetowi muszą się teraz liczyć z tym, że mogą

⁴⁴ ECLI:EU:C:2015:28. W wyroku przyjęto, że w sprawach dotyczących naruszenia praw autorskich w Internecie można wytoczyć powództwo w dowolnym państwie, w którym dostępna jest strona internetowa, na której doszło do naruszenia. Trybunał potwierdził, że przepis nie wymaga, by witryna internetowa, na której umieszczono utwory z naruszeniem prawa autorskiego, była „kierowana” do państwa, w którym znajduje się sąd, do którego wniesiono powództwo.

⁴⁵ ECLI:EU:C:2013:635. Z wyroku wynika, że w wypadku zarzutu naruszenia majątkowych praw autorskich chronionych przez państwo członkowskie sądu, do którego wniesiono powództwo, sąd ten jest właściwy do rozpoznania powództwa odszkodowawczego wniesionego przez autora utworu przeciwko spółce z siedzibą w innym państwie członkowskim, która w tym państwie dokonała zwielokrotnienia tego utworu na nośniku materialnym rozpowszechnionym następnie przez spółki z siedzibą w trzecim państwie członkowskim za pośrednictwem strony internetowej dostępnej również na obszarze właściwości miejscowej sądu, do którego wniesiono powództwo. Sąd ten jest właściwy wyłącznie w zakresie szkody wyrządzonej na terytorium państwa członkowskiego, któremu podlega.

⁴⁶ ECLI:EU:C:2012:220. W wyroku stwierdzono, że spór, którego przedmiotem jest naruszenie znaku towarowego zarejestrowanego w jednym państwie członkowskim, przez fakt używania przez reklamodawcę słowa kluczowego identycznego z tym znakiem towarowym w witrynie internetowej wyszukiwarki operującej pod domeną krajową najwyższego poziomu innego państwa członkowskiego, może być wytoczony przed sądami państwa członkowskiego, w którym znak towarowy jest zarejestrowany, bądź przed sądami państwa członkowskiego, w którym ma siedzibę reklamodawca.

zostać pozwani w zasadzie w dowolnym państwie UE, a właściwe — na podstawie jednej z norm kolizyjnych z art. 8 — będzie prawo tego państwa. Niekorzystną konsekwencją może być dalsze narastanie tendencji do geoblokowania usług, co jest sprzeczne ze strategią jednolitego rynku cyfrowego zaproponowaną przez Komisję Europejską. Ponadto ułatwia to kreowanie strategii procesowej przez wykorzystywanie różnic w procedurach sądowych różnych krajów, np. w zakresie stosowanych zabezpieczeń lub przewlekłości postępowań na wzór tzw. włoskiej torpedy⁴⁷.

Mając powyższe na uwadze, zasadne jest rozważenie wprowadzenia zmian w art. 8 rozporządzenia Rzym II, w celu zapewnienia bezpieczeństwa prawnego i ułatwienia stosowania przepisów kolizyjnych w przypadku, gdy dochodzi do naruszeń wielomiejscowych praw własności intelektualnej. Zaproponowane poniżej zmiany są częściowo inspirowane postulatami zawartymi w opracowanych przez naukowców z Instytutu Maxa Plancka w Hamburgu i Monachium Zasadach CLIP, które dotyczą kolizyjnoprawnych zagadnień własności intelektualnej (*Principles for Conflict of Laws in Intellectual Property, European Max Planck Group on Conflict of Laws in Intellectual Property (CLIP)*)⁴⁸.

2.2. Uzasadnienie zmian przedstawionych w pkt. 2.3 niniejszej części

Zmiana w ust. 1 art. 8 polega na poprawieniu polskiej wersji językowej tak, aby nie ulegało wątpliwości, że prawem właściwym jest prawo państwa, dla którego dochodzi się ochrony (a nie w którym, tj. przed którego sądami, dochodzi się ochrony). Obecna treść wersji polskiej przepisu sugeruje, że sąd stosuje własne prawo, tym samym zamiast reguły *lex loci protectionis* obowiązuje reguła *lex fori*. Poprawienie wersji językowej przepisu jest szczególnie istotne ze względu na wskazane powyżej orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości, z których wynikają bardzo szerokie podstawy jurysdykcji krajowej w przypadku naruszeń internetowych.

Zmiana w ust. 2 polega na dopuszczeniu wyboru prawa właściwego przez strony zobowiązania, gdy chodzi o naruszenie wspólnotowych praw własności intelektualnej. Wybór jest ograniczony do systemów prawnych państw członkowskich. Zmiana ta była postulowana w doktrynie, zarów-

⁴⁷ M. Franzosi: *Worldwide Patent Litigation and the Italian Torpedo*. „European Intellectual Property Review” 1997, vol. 7.

⁴⁸ Finalny projekt z dnia 1 grudnia 2011 r. Dostępny w Internecie: <http://www.cl-ip.eu/files/pdf2/FinalText-1December2011.pdf>.

no zagranicznej⁴⁹, jak i polskiej⁵⁰. Dopuszczenie w tym zakresie wyboru prawa właściwego nie będzie naruszać ani praw osób trzecich, ani charakteru praw własności intelektualnej.

Dodanie ust. 3 ma na celu wprowadzenie reguły *de minimis*, która nie ma wprost charakteru kolizyjnoprawnego, lecz jedynie charakter pomocniczy, ale umożliwia korektę skutków zastosowania reguły *lex loci protectionis* w przypadkach, gdy jest oczywiste, że prawo, na które powołuje się powód, ma nikły związek ze sprawą i nie powinno zostać zastosowane przez sąd.

Zmiana w ust. 4 umożliwia uwzględnienie reguły *de minimis* również w przypadku naruszenia wspólnotowych praw własności intelektualnej, tj. w zakresie zastosowania reguły *lex loci delicti*.

Dodanie ust. 5 do art. 8 ma na celu umożliwienie konsolidacji w zakresie zastosowania prawa właściwego, tj. sąd na żądanie powoda może zastosować jeden z systemów prawnych wchodzących w grę, który ma najściślejszy związek ze sprawą. Reguła ta jest wzorowana na art. 6 ust. 3 pkt b rozporządzenia Rzym II, które dotyczy naruszeń wielomiejscowych z zakresu prawa konkurencji. Wprowadzenie tej reguły nie prowadzi do faworyzowania uprawnionych z praw własności intelektualnej, ponieważ zostaje ona zbalansowana przez wprowadzenie w ust. 3 reguły *de minimis*.

Wszystkie przytoczone zmiany mają na celu ułatwienie rozstrzygania sporów w przypadku naruszeń wielomiejscowych, w szczególności takich, do których dochodzi za pośrednictwem Internetu. Wprowadzenie tych reguł można uznać za kluczowy element tworzenia jednolitego rynku cyfrowego w UE, czyli strategii jednolitego rynku cyfrowego, która obejmuje pakiet 16 inicjatyw, mających przenieść do sieci komputerowych podstawowe unijne wartości, takie jak swoboda obrotu towarami oraz świadczenie usług na terenie UE (por. art. 4 ust. 2 lit. a oraz art. 26, 27, 114 i 115 TFUE). Komisja Europejska opublikowała założenia strategii⁵¹, a wkrótce

⁴⁹ Por. M. Leistner: *The Law Applicable to Non-Contractual Obligations Arising from an Infringement of National Or Community IP Rights*. In: *Intellectual Property and Private International Law*. Eds. S. Leible, A. Ohly. „Geistiges Eigentum und Wettbewerbsrecht”. Nr. 28. Tübingen 2009, s. 105–106, 111–114; H. Schack: *The Law Applicable to (Unregistered) IP Rights After Rome II*. In: *Intellectual Property and Private International Law...*, s. 83; N. Boschiero: *Infringement of Intellectual Property Rights. A Commentary on Article 8 of the Rome II Regulation*. „Yearbook of Private International Law” 2007, vol. IX, s. 107 i nast.

⁵⁰ M. Czepelak: *Wybór prawa...*, s. 537–538; M. Świerczyński: *Naruszenie prawa własności intelektualnej...*, s. 266.

⁵¹ Komisja Europejska opublikowała w dniu 6 maja 2015 r. komunikat *Strategia jednolitego rynku cyfrowego dla Europy (A Digital Single Market Strategy for Europe)*, w którym przedstawione zostały inicjatywy mające na celu uczynienie z Unii Europejskiej zintegrowanego cyfrowo obszaru gospodarczego, zdolnego do konkurowania na

powinny zostać przedstawione konkretne projekty legislacyjne. Jednym z założeń strategii jest reforma prawa własności intelektualnej, w tym częściowe zniesienie tzw. geoblokowania, czyli ograniczeń terytorialnych w Internecie, jak również, co wyraźnie podkreślono w założeniach pakietu, stworzenie warunków do rozwoju Internetu rzeczy (*Internet of things*). Naszym zdaniem, wprowadzenie strategii jednolitego rynku cyfrowego powinno zostać skorelowane z dostosowaniem regulacji kolizyjnych.

2.3. Propozycja zmian w art. 8 rozporządzenia Rzym II

Wersja polska	English version
1. Prawem właściwym dla zobowiązań pozazumownych wynikających z naruszenia prawa własności intelektualnej jest prawo państwa, dla terytorium którego dochodzi się ochrony.	1. The law applicable to a non-contractual obligation arising from an infringement of an intellectual property right shall be the law of the country for which protection is claimed.
[poprzedni ust. 3] 2. Prawo właściwe mające zastosowanie zgodnie z ust. 1 nie może zostać wyłączone w drodze umowy zawartej zgodnie z art. 14.	[previous par. 3] 2. The law applicable under paragraph 1 may not be derogated from by an agreement pursuant to Article 14.
3. [Wzorowane na art. 3:602: Reguła <i>de minimis</i> Zasad CLIP] Sąd stosujący prawo lub prawa wskazane na podstawie ust. 1 stwierdzi dokonanie naruszenia tylko wtedy, gdy a) pozwany podjął lub kontynuował naruszenie w państwie, lub państwach, dla których ochrona jest dochodzona, lub b) działalność, która jest uznawana za naruszenie, powoduje istotny skutek lub jest skierowana do państwa, lub państw, dla których ochrona jest dochodzona. Sąd może w drodze wyjątku odstąpić od zastosowania niniejszej zasady, jeżeli jest to rozsądne w danych okolicznościach sprawy.	3. [Based on Article 3:602: De minimis rule of the CLIP Principles] A Court applying the law or the laws determined by paragraph 1 shall only find for infringement if (a) the defendant has acted to initiate or further the infringement in the state or the states for which protection is sought, or (b) the activity by which the right is claimed to be infringed has substantial effect within, or is directed to the state or the states for which protection is sought. The Court may exceptionally derogate from that general rule when reasonable under the circumstances of the case.

globalnym rynku cyfrowym. Zob. także m.in. komunikat Komisji Europejskiej z dnia 11 stycznia 2012 r. pt. *Spójne ramy na rzecz wzmocnienia zaufania na jednolitym rynku cyfrowym handlu elektronicznego i usług online* (COM(2011)0942) oraz komunikat z czerwca 2012 r. pt. *Lepsze zarządzanie jednolitym rynkiem* (COM(2012)0259), a także zestaw wniosków Komisji Europejskiej z października 2012 r. — *Akt o jednolitym rynku II* (COM(2012)0573). Z kolei 4 lipca 2013 r. Parlament przyjął rezolucję w sprawie ukończenia tworzenia jednolitego rynku cyfrowego. P7 TA(2013)0327.

[poprzedni ust. 2] 4. Bez uszczerbku dla art. 4 ust. 3, w przypadku zobowiązania pozaumownego wynikającego z naruszenia jednolitego wspólnotowego prawa własności intelektualnej, prawem właściwym dla wszelkich kwestii niepodlegających odpowiedniemu instrumentowi wspólnotowemu jest prawo państwa, w którym naruszenie to miało miejsce.	[previous par. 2] 4. Without prejudice to Article 4(3), in the case of a non-contractual obligation arising from an infringement of a unitary Community intellectual property right, the law applicable shall, for any question that is not governed by the relevant Community instrument, be the law of the country in which the act of infringement was committed.
5. W sytuacji, gdy naruszenie jednolitego wspólnotowego prawa własności intelektualnej następuje w więcej niż jednym państwie, osoba dochodząca środków ochrony prawnej, wszczynająca postępowanie w sądzie miejsca zamieszkania pozwanego, może zamiast tego oprzeć swoje żądanie na prawie sądu, do którego zwróciła się o rozstrzygnięcie sprawy, pod warunkiem, że to państwo członkowskie jest bezpośrednio i w istotny sposób dotknięte naruszeniem, z którego to wynika zobowiązanie pozaumowne stanowiące podstawę żądania.	5. When the infringement of an unitary Community intellectual property right occurs in more than one country, the person seeking remedies who sues in the court of the domicile of the defendant, may instead choose to base his or her claim on the law of the court seised, provided that this Member State is amongst those directly and substantially affected by the infringement out of which the non-contractual obligation on which the claim is based arises.
Jeżeli postępowanie wszczynane jest na podstawie właściwych przepisów o jurysdykcji przeciwko więcej niż jednemu pozwanemu w tym sądzie, żądanie może być oparte na prawie tego sądu tylko pod warunkiem, że naruszenie jednolitego wspólnotowego prawa własności intelektualnej, którego dotyczy żądanie wobec każdego z tych pozwanych, bezpośrednio i w istotny sposób wpływa również na państwo członkowskie tego sądu.	Where the claimant sues, in accordance with the applicable rules on jurisdiction, more than one defendant in that court, He or she can only choose to base his or her claim on the law of that court if the infringement of an unitary Community intellectual property right on which the claim against each of these defendants relies directly and substantially affects also the Member State of that court.

3. Uwagi do art. 14 rozporządzenia Rzym II

W kontekście wyboru prawa dla zobowiązań pozaumownych należy dodatkowo wspomnieć o zagadnieniu ochrony osób trzecich.

W rozporządzeniu Rzym I przesądzono, że wybór prawa dokonany po zawarciu umowy nie narusza praw osób trzecich (art. 3 ust. 2 zd. 2). Kierując się brzmieniem tego przepisu, można sformułować wniosek, że wybór prawa właściwego dokonany na etapie zawierania umowy oraz wybór uprzedni nie podlegają tego rodzaju ograniczeniom.

Z kolei art. 14 ust. 1 zd. 2 rozporządzenia Rzym II stanowi, że wybór prawa nie może naruszać praw osób trzecich, czemu nie towarzyszy jednak zastrzeżenie, że ograniczenie to dotyczy wyłącznie wyboru następczego. Na tle art. 14 rozporządzenia Rzym II może zatem powstać wątpliwość, czy osoby trzecie korzystają ze szczególnej ochrony w wypadku, gdy wybór prawa ma charakter uprzedni. Na etapie poprzedzającym powstanie zobowiązania nie istnieją jeszcze co do zasady prawa tych osób, które mogłyby zostać naruszone w wyniku wskazania określonego prawa jako właściwego. Nie oznacza to jednak, że z perspektywy osób trzecich wybór prawa dokonywany przed powstaniem zobowiązania pozaumownego jest w każdym wypadku pozbawiony znaczenia. Na przykład statut deliktowy nie jest całkowicie obojętny dla ubezpieczyciela, który już na etapie dokonywania wyboru prawa przez strony udziela potencjalnemu sprawcy ochrony ubezpieczeniowej. Dzieje się tak, ponieważ to prawo właściwe dla zobowiązania pozaumownego może następnie rozstrzygnąć o dopuszczalności roszczenia bezpośredniego poszkodowanego przeciwko temu ubezpieczycielowi (art. 18 rozporządzenia Rzym II). Wyznaczając zakres zastosowania art. 14 ust. 2 zd. 2 rozporządzenia Rzym II, należy zatem dokonać oceny, czy ochronie podlegają wyłącznie ukształtowane już prawa osób trzecich, czy też, w szczególności w kontekście wyboru uprzedniego, również ich interesy lub szerzej rozumiana sytuacja prawna.